

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1936-37

DRAMA

Urednik: J. Vidmar

Izhaja za vsako premijero

Din 2 50,

Okusno Vas oblači le
DAMSKI MODNI SALON

Cene in izdelava solidna

Sonja

GLEDALIŠKA UL. 7

**NOVO OTVORJENI
SALON DAMSKIH KLOBUKOV**

**„OREL“
LJUBLJANA
SV. PETRA C. 13**

**VELIKA IZBIRA IN PRVOVRSTNA
KVALITETA – NIZKE CENE**

IZVOLITE SI OGLEDATI MOJE IZLOŽBE!

PAPIR, pisarniške, tehnične in šolske potrebščine ●

Najugodnejše v največji izbiri ●

IV. BONAČ, Ljubljana ●

Akademiki dobijo pri nakupu popust

Nalivna peresa ●

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1936/37 DRAMA Štev. 18

D. S. MEREŽKOVSKIJ:

PETER IN ALEKSEJ

PREMIERA 12. MAJA 1937.

Merežkovskij, čigar knjiga: Car Peter Veliki spada v trilogijo del »Leonardo da Vinci«, »Car Peter Veliki« in »Julian Apostata« je podal s svojo dramtizacijo tragedijo očeta in državnika v odnosu do sina carjeviča Alekseja. V skrajno dramatičnem, zgoščenem dogajanju pokaže veličino Petrovega poslanstva kot državnika. Njegov genijalni razum se je povzpел nad vladajoče razmere v Rusiji, spregledal je vzroke, ki so zakrivali bedo, lakoto, brezpravnost, suženjstvo ljudstva, ki je zaostalo, vkoreninjeno v konservativizmu, nedejavnosti, brezbržnosti, predano mistiki in fatalizmu. Uvidel je, da je rešitev in zboljšanje razmer mogoča le potom prosvitljenosti, zato je kot zapadnjaško orientiran vladar skušal uvesti vse potrebne reforme, ki bi prebudile narod iz letargije. Tragedija carja je obstojala v tem, da je naletel pri lastnem sinu, bodočem dediču prestola, na odpor. Sin, slaboten, neodločen značaj, človek brez hrbtenice, sanjač brez dejavnosti, predan pijači in ljubezni do dekle Jevfrosinje, ni bil zmožen prevzeti nasledstvo ter voditi državo po zasnutkih očeta. Razkol, ki je nastal spričo tega spoznanja v Petrovi duši, ga je postavil pred izbero, da preda ogromno državo v roke slabiča, ki ji ne bo kos, če se bistveno ne izpremeni, ali pa da ga pošlje v samostan. Ker se neodločni Aleksej ni hotel pokoriti očetovi volji ter je nadaljeval svoje nesmotreno, razvratno življenje, se je moral Peter odločiti; kot absolutist ni

poznal srednje poti, in dasi se mu je upiralo očetovsko čustvo, ga je moral brezobzirno zatreti ter je na ta način strl sinovo življenje.

Elementarna Petrova osebnost, njegov značaj, ki je zmes najbolj nasprotujočih si prvin, prežet z idejnim fanatizmom, za katerega žrtvuje lastnega sina, je povzročila med konservativci, duhovništvom in ljudstvom prepričanje, da je Peter napovedani Antikrist. Odpor napram njemu, s katerim se je moral boriti vse življenje, je vtisnil njegovim prizadevanjem pečat tiranstva in nasilja, kajti samo tem potom bi se dalo ljudstvo prisiliti, da sledi njegovim načrtom.

Okrog teh dveh nasprotnih svetov, čigar predstavnika sta bila oče in sin, se je vršila borba plemištva, klera in vseh drugih stanov, ki so se razdelili v dva tabora. Vendar pa stopa ton v pričujoči tragediji v ozadje; tu dominira subjektivna usoda iste krvi, ki kaže najbolj kričeča nasprotstva. Vzporedno tečeta dve usodi: tragedija Petrovega pozitivizma, in po svoje nič manjša tragedija degenerika Alekseja, njegove negativnosti, bolnih zanosov in brezmočnih trenutkov.

Politika, slavohlepje, koristolovstvo, misticizem, pobožnjaštvo, fanatizem obeh svetov, so mlinski kamni, med katerimi se tareta usodi očeta in sina, dokler se ne dopolni tragedija njihovega življenja.

Delo, ki ga je zrežiral g. Ciril Debevec, nam obeta zopet predstavbo velikega formata z gg. Levarjem v vlogi Petra in Janom kot Aleksejem. *M. S—eva.*

D. S. Merežkovskij: Carjevič Aleksej

(Kratka vsebina.)

1. slika: Pozimi leta 1777. v Peterburgu. V hiši bivše carice Marfe, pri carjeviču Alekseju. Stari in betežni pisar Dokukin, pravoverni pristaš Starorusov, oznanja prihod Antikrista, pripravlja z drugimi vred upor proti novim Petrovim reformam in prosi carjeviča za pomoč. Aleksej mu jo obljubi in ga odslovi.

Stara Marja svari pred ovaduhi, s črnim sovraštvom govori o carju Petru, v sveti jezi prekolne Peterburg, ustanovitev carja Petra.

Nastopi Marfa, vdova po Petrovem polbratu Feodorju. Pol slepa in pol blazna pripoveduje — ob svitu sveč, na carskem stolu — strahotne sanje o carju Petru, Nemcu, soldatu-kanonirju, o carju Petru — Antikristu.

2. slika: — V delavnici carja Petra. Car opominja in kliče na odgovor svojega sina zaradi lenosti, nemarnosti, pajdašenja z zarotniki. Carjevič se odpove prestolu. Peter zdivja in zagrozi Alekseju z alternativo: ali naturo izpremeniti ali pa v samostan. Aleksej se mu roga. Peter zbesni, toda močan bolezenski napad ga prisili, da se odstrani iz sobe. Aleksej sprevidi, da je ves trud približanja zaman.

3. slika: — V sobi carjeviča Alekseja. Carjevič se je udal pijači. Očeta se boji, premišlja, kaj bi storil. Senator Dolgorukij in admiralitetni svetnik Kikin ga pregovarjata za beg. Aleksej se odloči, da pobegne. V Napoli, v Italijo, k avstrijskemu cesarju.

4. slika: — V Napoliju, v trdnjavi Sant-Elmo. Carjevič živi tu sam s svojim dekletom, Finlandko Jevrosinjo. Ž njo sanja o bodočem carju in bodočem carstvu. Iz sanj ga prebude Petrovi odposlanci: na čelu vsem senator Tolstoj. Car Peter zahteva sinovo izročitev in vrnitev, sicer grozi avstrijskemu cesarju z vojno. Avstrijsi cesar sam zahteva odstranitev dekle Jevrosinje. Zanka okoli carjevičevega vratu postaja vedno ožja.

5. slika: — V isti sobi. Zdrava, koketna Jevrosinja se je mehkužnega Alekseja naveličala. Izzove in razjari ga do skrajnosti. Z demoničnim manevrom razpali carjeviču strast, omani ga s svojo lepoto in mu v objemu izvije zatrdilo, da se povrne v Peterburg k očetu. Nakana Tolstega se je posrečila.

6. slika: — Spet v Petrovi delavnici. Peter ostro prijema in zaslišuje Alekseja zaradi raznih pisem, ovadb in zarot, Jevrosinja ga neusmiljeno izda. Carjevič vidi, da je vse izgubljeno. S skrajnim naporom vseh moči se vzdigne nad očeta in ga prekolne. »Carsko kri ti prvi preliješ na morišču in ves naš rod pogine v krvi, ti zver, zločinec, krvoses, antikrist!« Tolstoj in kapitan Rumjancev odvedeta pobesnelega Alekseja, Peter pa se zgrudi pred sveto podobo: »Usmili se, usmili se, o Gospod! Reši me od krvi, o Bog zveličanja mojega!«

7. slika: — V ječi Petropavlovske trdnjave. Razbičanega carjeviča lečita nemška zdravnika Blumentrost in Arenheim. In Blumentrost označuje carjevo osebnost: ne človek, marveč: pol zver — pol bog.

Senator Tolstoj s hinavsko igro izvabi bolnemu in izmučenemu Alekseju podpis samoobtožbe in priznanje krivde.

Oče obišče zadnjič svojega sina in se od njega poslovil . . .

Carjevič pa se v družbi obeh zdravnikov, raduje očetovega oproščenja, poslavlja se, napija svojemu očki, Petru Velikemu in Veliki Rusiji . . . »Glejte, kako lepo zahaja sonce! Tako naj zaide tudi naše življenje! Naj bo življenje, naj bo smrt, vse za Gospoda! Tudi, ko bi hodil po dolini smrtnih senc, ne bojim se zlega, ker Ti si z menoj! Blagoslavljaljaj, duša moja, Gospoda, sedaj in na veke vekov!«

8. slika: Aleksej na mrtvaškem odru. Ob vzhodu krste se pogovarjata oba zdravnika:

Arenheim: Zmagala je torej zver.

Blumentrost: Ne vem. Zdi se mi, da nista zmagala ne zver, ne Bog, ampak da je zmagal človek. Strašno je bilo pogledati na carjev obraz. Ne bo dolgo, ko pojde za njim.

Arenheim: A kaj poreče narod?

Blumentrost: Nič ne poreče.

Arenheim: Pa je tako ljubil carjeviča.

Blumentrost: Ljubil ga je nekaj časa, potem pa ga je nehal ljubiti. Sužnji ne znajo ljubiti. Nizkotna zemlja, nizkoten narod.

Arenheim: Ne govorite tako. Recite rajši: n j e g o v a zemlja, n j e g o v narod. Carjevič je bil vendar . . .

Blumentrost: Svetnik? Da, strašna je ta ruska svetost. Kratkotmalo, recimo, takole: nezapopadljiva zemlja, nezapopadljiv narod.

Peter (*vstopi*): Pustite me samega.

(Vsi odidejo. Peter sam, pristopi h krsti, se pred njo pokloni do tal, križa in poljubuje mrtvega Alekseja na glavo. Nato pristopi k pultu in odpre psalter. Čita.)

»Gospod, v srdcu svojem ne ne pokori in v togoti svoji me ne kaznuj, zakaj pšice tvoje so se zabodle vame in težko me tlači roka tvoja. Nič zdravega ni na mestu mojem zavoljo srda tvojega, miru

ni v kosteh mojih zavoljo greha mojega. Zakaj krivice moje mi presežajo glavo, kakor težko breme me tlačijo, pretežke so zame.»

(Spusti se na kolena in stegne roke, roke proti Aleksejevemu truplu.)

»Aljoša, detece moje, sinček moj prvorojeni! — Izak moj ljubljeni! . . . Ovna mi nisi poslal, Ovna mi nisi poslal, o Gospod! Nisi mi prizanesel! Sinovsko kri, cesarsko kri sem jaz prvi prelil na morišču in ta kri pade od glave na glavo do poslednjih carjev in ves naš rod pogine v krvi. Ne dopusti, ne dopusti, o Gospod! Naj pride njegova kri na mojo glavo, zgolj na mojo glavo! Kaznuj mene, o Bog — a usmili, usmili, usmili se Rusije!«

Ciril Debevec:

Gledališče in občinstvo

(Nadaljevanje.)

Oglejmo si поблиžje najprej prvo, torej: v gledališkem smislu o m i k a n o občinstvo.

Ugotovimo takoj spočetka, da je povsod, na vsem svetu in tudi v vseh velikih gledaliških središčih v pretežni manjšini in da bo spričo vladajočih kulturnih razmer najbrž še zelo dolgo v manjšini ostalo. Krivda za to neveselo dejstvo ne zadene toliko občinstva, niti umetnikov, ki so v vsaki dobi in v vsakem narodu vedno bili in še vedno so glavni nosilci kulture — temveč v prvi vrsti in izdatni meri vse tiste takozvane »merodajne činitelje«, ki nastopajo uradno ali neuradno, v tej ali oni funkciji, v tem ali drugačnem družabnem redu kot posredovalci te kulture med umetniki in občinstvom. Naloga teh činiteljev, teh posredovalcev predvsem bi bila, da čistijo in očuvajo gledališče samo čim bolj od slabega in ne vrednega gledališkega blaga, da pritegnejo čim več naroda v splošno kulturno in posebej gledališko kulturno območje in da si z vsemi sredstvi prizadevajo spreminjati neprestano najširše sloje neizobraženega in neomikanega, primitivnega in surovega ljudstva v izobraženo in omikano, v vsakem pogledu požlahtnjeno in kultivirano občinstvo.

Stopnja omikanosti gledališkega občinstva zavisi že v naprej od splošne kulturne stopnje okolja, v katerem to občinstvo živi. Narodi z višjo splošno kulturo razpolagajo tudi (relativno) z večjim številom gledališko omikanega občinstva. Razen tega zavisi ta stopnja tudi od splošnih plemenskih lastnosti, od vsakokratnih družabnih razmer ter zlasti od bliskosti in dosegljivosti gledališkega uprizarjanja. Jasno je torej, da lahko govorimo o gledališkem občinstvu samo tam, kjer je stalno na razpolago tudi gledališko uprizarjanje samo. V gledaliških mestih pa igra odločilno vlogo celotna gledališka tradicija v poštevh prihajajočega mesta, pri čemer je najvažnejšega pomena posebno predmetna sposobnost in usmerjenost gledališkega vodstva in drugih vodilnih činiteljev. Tako je samo po sebi umevno, da imajo v krajih, kjer so delovali na vodilnih mestih možje kakor Heinrich Laube, Otto Brahm, Georg von Meiningen, Max Reinhardt, Sergej K. Stanislavski ali Karl Hilar, in kjer so kritično službo opravljali ljudje kakor Spicdel, Ihering, Diebold, Kerr ali Bab, da imajo v takih krajih čisto po naravnih potih mnogo večje število omikanega gledališkega občinstva, kakor pa v krajih, katerim usoda ni naklonila takih in podobnih vodstvenih in kritičnih gledaliških veličin. Pri omikanju gledališkega občinstva igrajo ravno gledališka vodstva in gledališka kritika najvažnejšo vlogo, česar pa se posamezni vršilci teh odgovornih funkcij v večini primerov očitvidno še vedno v zadostni meri ne zavedajo.

Glavne lastnosti omikanega občinstva so miselna bistrost, čustvena širina in polnost, srčna dobrota in vedrost, duševna preprostost in nepokvarjenost, s predsodki napačne izobrazbe in napačnih vplivov neskaljena dojemljivost, samostojna, do neke mere čisto nagonška razsodnost; za lepo vsebino in lepo obliko neprestana, ljubezniva notranja pripravljenost; za vsako veličino naravnost spoštljiva udanost, za vsako majhnost, nepomembnost in grdost prav tako skoro avtomatično delujoča zaprtost; nepopustljiva, brez prestanka trajajoča napetost, in za vsako odkrito in sprejeto lepoto naravnost ganljiva, če tudi večinoma popolnoma nebojglena, nekonkretna in čista hvaležnost. Ozračje homogeno omi-

kanega občinstva je za pravega igralca skoro da opojno in nebeško, kakor je za diletanta ali praznega rutinerja lahko na vso moč moreče in naravnost mrtvaško porazno. Zanimivo je tudi dejstvo, da omikano občinstvo, kljub vsej svoji omiki ali morda ravno zaradi nje, priznava vedno samo tiste igralce, za katere čutijo, da so — vsaj za časa igranja — nad njim, dočim se pri neomikanem občinstvu prepogosto zgodi, da zapadejo tudi učinkom in oblasti igralcev, ki so po svoji duševni strukturi in po svoji odlikovni sposobnosti lahko mirno na isti stopnji ali pa celo pod njim.

Moč in značaj gledališko občinske omike se pokaže najočitneje zlasti pri delih velike in umetniško pomembne svetovne literature, kjer se ne toliko ob celotnem delu in ob zaključnem odobravanju, temveč mnogo bolj ob najpozornejšem zasledovanju, ob najsubtilnejšem dojemanju, ob neprestanem, najnapetejšem sodoživljanju, in posebno v nekem čudnem, nesnovnem izžarevanju, stalno na novo porajajočem se strujanju in oddajanju očituje to nevarljivo in tudi za površnejšega opazovalca opazljivo profinjeno razumevanje, čustvovanje in sodelovanje na taki stopnji stoječega in v taki omiki strnjeneega občinstva. Omikano gledališko občinstvo je že v nešteti primerih s svojim nikjer napisanim, a vendar trdo zavzetim in tudi občutenim stališčem nesmrtno osramotilo napisana ali kakorkoli drugače objavljena mnenja uradnih gledaliških voditeljev ali pa nesposobnih gledaliških poročevalcev.

Omikano gledališko občinstvo je bolj kot marsikatero vodstvo in bolj kot marsikatera kritika tiha nada in tiha radost, tiha ljubezen in tiha sreča, tiha pohvala in navsezadnje tudi tiha graja vsakega pravega gledališkega delavca in človeka.

Omikano gledališko občinstvo ljubi gledališče zaradi njegove velike in večne lepote, ljubi ga zaradi njegovih velikih strasti, ljubi ga zaradi njegovega večnega nemira, ljubi zaradi njegove večno pojoče in večno brneče pesmi, ljubi zaradi njegovega večnega, živega, krvavečega a vendarle vriskajočega borenja in iskanja resnice.

Omikano gledališko občinstvo čuti, da je z gledališčem eno, da je povezano z njim z istim duhom in z isto krvjo, čuti, da je del njegovega lastnega utripajočega življenja, zato ga varuje, goji in hrani, da ga na ta način podpira, krepi in usposablja za naloge, ki

so mu bile s poslanstvom višje volje v življenju človeštva namenjene in določene.

Omikano gledališko občinstvo je eden najvažnejših stebrov vsake resnično kulturno gledališke stavbe.

Najvidnejši, opazovalcu v skupnih nastopih in potezah javlja-joči se predstavniki tega omikanega občinstva so: stalni obiskovalci, abonenti, dijaki in otroci. Poudarjam pa, da se moram tu pri podrobnejših oznakah že omejiti na glavne tipe našega, to se pravi ljubljanskega gledališkega občinstva, ker so značilnosti, zaradi deloma že navedenih vzrokov po drugih krajih, podvržene spremembam, ki jih tu zavoljo določenega okvira ne morem obravnavati. (Dalje prihodnjič.)

Umetniški jubilej Ivana Levarka

Koncem tega meesa praznuje 25letnico svojega gledališkega dela gospod *Ivan Levark*. Za to priliko si je izbral slavjenec eno svojih najljubših vlog *Cyrana de Bergeraca*, s katerim je že pred leti žel izredne uspehe. Za igralca, ki je bil svoječasnno tudi še vedno nepozabljeni ljubljeneč operne publike in ki je v zadnjih 15 letih nepretrgoma nosil največje breme vsega dramskega repertoarja, nam pač za to slavnost ne bo treba pisati kakih posebnih priporočilnih beležk. Preveč vidno in preveč vsej javnosti očitno je njegovo ogromno in neumorno delo, da se ne bi zavedali, da praznujemo z njegovim praznikom tudi vso našo gledališko umetnost, vse naše mlado gledališče z vsem njegovim razvojem in z vso njegovo rastjo. Da predoči uprava gledališki javnosti čim nazorneje umetniško moč našega glavnega igralca, je sprejela ponovno na dramski spored znamenito historično tragedijo *Merežkovskega »Peter in Aleksej«*, v kateri igra g. *Levar* vlogo carja *Petra Velikega*.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Foto atelje-studio

J. POGAČNIK

LJUBLJANA

Aleksandrova cesta 3

se priporoča

**ALFONZ
BREZNIK**

==
**LJUBLJANA
ALEKSANDROVA 7**
==

Vsa glasbila in strune

CINKOVO BELILO „BRILJANT“

zlati, srebrni, beli, zeleni in sivi pečat

LITOPON „TITANIK“

originalno 30% blago, odporno proti svetlobi

SVINČENI MINIJ „RUBIN“

garantirano 30% svinčenega superoksida

KOVINE IN KOVINSKI POLIZDELKI VSEH VRST!

Metalno akcijsko društvo, Ljubljana

Telefon 2727

PETER II ALEKSEJ

Tragedija v petih dejanjih (8 slikah) . S. Merežkovskij. Poslovenil V. Hetman.

Režiser: Ciril Debevec.

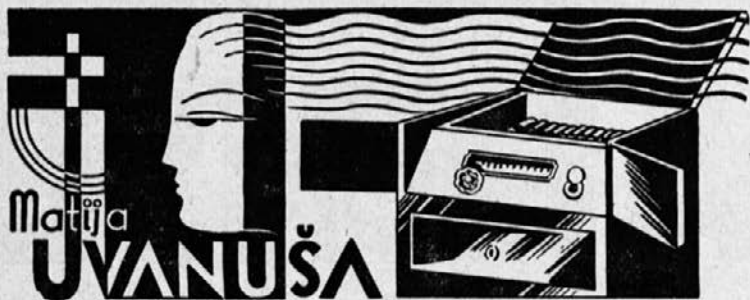
Peter, car	Levar .
Aleksej, carjevič, Petrov sin od prve žene Avdotje Loputine	Jan
Marja, caričina, sestra Petrova	M. Danilova
Marfa, carica, vdova po Petrovem poli-bratu, carju Aleksejeviču	Maria Vera
Peter Andrejevič Tolstoj, senator	Skrbinšek
Knez Vasilij Dolgorukij, senator	Drenovec
Aleksander Vasiljevič Kikin, admiralitetni svetnik	Cesar
Blumentrost, carjev osebni zdravnik	Debevec

Kumjancev, carski sel	Jerman
Otec Jakov, duhovnik Alekseja	Plut
Afanasjič, otroški pestovalec Alekseja	Bratina
Sunduleja, višja bojarinja carice Marfe	Rakarjeva
Dokukin, pisar	Potokar
Evfrosinja, dvorna dekla	Mileva Boltarjeva
Krenheim, ranocelnik	Gregorin
Prof Daun, namestnik avstrijskega cesarja v Napoliju	Daneš
Weingart, namestnikov tajnik	Sancin
Maska, sluga	Murgelj

Dejanje se vrši v Petrogradu in Napoliju med leti 1717.—1. slika: V zimskem dvorcu v delavnici carja Petra. — 3. slika: Elmo. — 7. in 8. slika: Jetniki v Petrogradu, v hiši Marfe Matjejevne. — 2. in 6. slika: V Napoliju: v trdnjavi Santopavlovski.

Po 1., 3., 5. in 7. sliki odmor.

NAJVLJUDNEJE SE PRIPOROČA

Frizer za dame in gospode v pasaži palače VIKTORIJA
LJUBLJANA, ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 4

Zobna ordinacija

Dentist teh.

Leopold Smerkolj

laboratorij za moderno tehniko in keramiko
ordinira za zdravljenje zob od 8-12 ure dop.
in od 2-6 ure pop.

Ljubljana VII. Celovška cesta 32 // Telefon 34-48